

Gåtan Hilma Af Klint

Under senare år har bortglömda och åsidosatta kvinnliga konstnärer plötsligt återupptäckts och hamnat i fokus. Bland dessa finns en som särskilt sticker ut: **Hilma Af Klint** (1862–1944). Hon var en svensk konstnär och pionjär inom abstrakt måleri som först långt efter sin död blivit erkänd och uppmärksammas. Redan 1906 målade hon storslagna abstrakta verk, långt före både **Kandinskij** och **Mondrian**. Men hennes konst ignorerades då. Det är först nu hon har fått upprättelse och ställts ut runt om i världen, bland annat på Moderna Museet i Stockholm, Louisiana i Humlebaek och på Guggenheim i New York.

Den första riktiga biografien *Hilma Af Klint – Männskligheten kommer att förundras*, skriven av den tyska konstkritikern **Julia Voss** har nu kommit på svenska i översättning av **Aimée Delblanc**. En imponerande studie. Parallellt med biografien har jag också läst den fiktiva *Hilma en roman om gåtan Hilma Af Klint* av **Anna Laestadius Larsson**.

Tillsammans berättar dessa båda böcker en djupt fascinerande historia om en kvinna, hennes tid och konst i den dramatiska och omvälvande epoken kring sekelskiftet 1900. Tro och vetenskap bryts nu mot varandra, industrialiseringen flyttar människorna in till städerna samtidigt som arbetarnas och kvinnornas krav på utökade rättigheter snart ska komma att förändra hela världsuppfattningen.

Det är en högintressant kvinnohistoria som berättas. En bild av en självständig, målmedveten kvinna med en egen stark vilja och tro träder fram. Hilma Af Klint kämpade och brann för det hon trodde på trots omgivningens tydliga ointresse och starka tvivel. Det är en vacker berättelse om vad det kostar att våga följa sin inre röst och att försöka utföra det omöjliga i en tid då varje skapande kvinna hade oceaner av fördomar att kämpa emot.

Hilma Af Klint är så övertygad om att världen inte är redo för hennes konst att hon gömmer undan sina tavlor allt eftersom de blir färdiga. Någon gång i slutet av 1920-talet, går hon igenom alla sina dagböcker, brev och anteckningar och bränner upp det mesta. Vid sjuttio års ålder bestämmer hon att hennes bilder ska få visas först tjugo år efter hennes död.

Det här betyder inte att det saknas material för en biografi. Julia Voss biografi på drygt 400 sidor innehåller det mesta av Hilma Af Klints konstnärliga gärning. Pedagogiskt och kronologiskt beskrivs hennes utveckling som konstnär och hennes influenser från den andevärld hon genom livet styrdes av. Mellan 1906 och 1915 skapade Hilma sitt centrala verk *Målningarna till templet*. Sviten består av 193 målningar i olika grupper och serier.

"Bilderna målades direkt genom mig utan föregående teckning och med stor kraft. Jag hade ingen aning om vad bilderna skulle föreställa och ändå arbetade jag fort och säkert, utan att ändra ett enda penseldrag".

Så beskriver Hilma själv verkets tillkomst.

Förutom att Voss studie är metodisk och grundlig vibrerar den och genomsyras av hängivenhet och beundran inför kvinnan och konstnären. Dessutom är den rikt illustrerad med bilder av Hilma Af Klints verk och efterord av Hilmas ättlingar. Hilmaefterlämnade totalt över tusen tavlor och hundra-tjugofyra anteckningsböcker. Men de 26 000 sidor anteckningar som hon sparade åt eftervärlden utspelar sig främst i Hilmas eget universum och säger inte så mycket om hennes jordiska liv."

Det blir i stället här Anna Laestadius Larsson som i sin fiktiva roman sätter in Hilma i ett sammanhang, berättar hela hennes historia och gör henne till en människa av kött och blod. Här berättas om hennes tidiga andliga kontakter med den döda systemen, om uppväxten, om hur hon tidigt motsätter sig

föräldrarnas önskan om att hon ska hitta en lämplig make och i stället driver igenom sin önskan att få studera konst. Om konstnärsväninnorna och hennes kontakter med spiritismen och senare med **Rudolf Steiner** och antroposoferna till vilka hon anslöt sig. Från 1904 fram till sin död fyrtio år senare står Hilma i en ständig dialog med sina skyddsandar. Hela hennes livsverk och hennes konst vilar på deras rekommendationer och uppdrag. Tre förmågor hade hon enligt sina höga mästare att erövra. Ödmjukhet, mod att arbeta med uppdraget och självständighet.

Anna Laestadius Larssons roman är skriven med en illa dold ilska över de villkor som under så lång tid begränsade såväl kvinnors liv som konstlivet. Hilma möter redan under sina konststudier **Anna Cassel** som under många år förblev hennes partner. Men drömmen om att bilda ett gemensamt hem gav Hilma upp, riskerna var för stora. Kärlek mellan kvinnor var under den här tiden ett brott och kunde rendera i straffarbete. Skammen om det dessutom blev känt skulle vara nästan otänkbar. Anna drar sig då sårad tillbaka ur Hilmas liv och med henne försvinner också en stor del av finansieringen av Hilmas ateljé.

Under en av sina resor till Dornacht och mötena med antroposoferna möter hon i stället sjuksköterskan **Thomasine**, en undfallande och omhändertagande kvinna. En själsfrände som hon sedan lever tillsammans med efter uppbrottet från Anna Cassel.

Det blir till slut brorsonen Erik Af Klint som när han hälsar på sin faster på Villa Furuheim ute på Munsö där hon har sin sommarateljé, en färjetur från släktgården Tofta på Adelsö, blir betrodd att se tavlorna för första gången och han förstummas. När Hilmas testamente senare bryts efter hennes död visar det sig att hon testamenterat hela sin konstnärliga gärning till honom. Allt paketeras och rullas ihop. Det ligger sedan orört i lådor på en ouppvärmad vind i Stockholm under två

decennier. Erik fotograferar då alla målningar ihop med sin son och så rullas historien om Hilma upp.

Tillsammans utgör dessa två böcker en både vacker och djuplodande berättelse om en kvinna som vigde sitt liv åt konsten i en tid då möjligheterna för kvinnor att förverkliga sina drömmar var mycket begränsade. Dessutom bjuder de på en nyttig historielektion.

På senare år har Hilma Af Klints liv och konst skildrats i den tyska dokumentären *Hilma – Bortom det synliga*, inspirerat till modekollektioner och till och med gett upphov till en opera. Regissören **Lasse Hallström** kommer nästa år dessutom med en spelfilm om Hilma Af Klint med sin hustru **Lena Ohlin** i rollen som den åldrande konstnären och med dottern **Tora Hallström** som den unga Hilma.

För den som vill veta mer om bortglömda kvinnliga konstnärer visar just nu Prins Eugens Waldemarsudde utställningen *Ett eget rum* med fokus på kvinnliga konstnärer i Norden under perioden 1870–1900.

Text: *Heléne Nellvik*

Ingångsbild: *Hilma af Klint, Altarbild, nr 1, grupp X, Altarbilder, 1915* © Stiftelsen Hilma af Klints Verk. Foto: Moderna Museet/Albin Dahlström

Hilma Af Klint en biografi – Männkligheten kommer att förundras

Julia Voss

Albert Bonniers förlag

Översättare: Aimée Delblanc

Hilma En roman om gåtan Hilma Af Klint
Anna Laestadius Larsson
Piratförlaget, 2017

